

CATALUNYA DAVANT EL REPTE DE LA MADURESA

Víctor Alexandre

En una interessant reflexió publicada en el diari *AVUI*¹, Joel Joan diu el següent: “Si els espanyols pensessin que realment Catalunya és Espanya, no els faria cap recança que Catalunya fos el màxim de catalana possible. Perquè el catalanisme seria una forma d’espanyolisme. Si la llengua catalana fos una llengua tan espanyola com la castellana, quin problema hi hauria si algun dia el castellà desaparegués dels Països Catalans? No hauria de tenir importància, car les dues llengües, catalana i castellana, serien igual d’espanyoles. (...) D’aquí neix el complex d’inferioritat tan gran que tenen els espanyols respecte a nosaltres. Per un costat, ens diuen que som espanyols i que el nostre poble, cultura i llengua formen part de les nacionalitats d’Espanya, però per l’altre s’adonen que som la negació de l’Estat nació en què creuen viure. No només ens veuen poc espanyols, sinó que només pel fet d’existir estem qüestionant la seva identitat nacional.” Té raó en Joel Joan, i, a més, posa el dit just on als espanyols més els cou: els enfronta amb la més flagrant de les seves contradiccions i destapa el secular complex d’inferioritat que pateixen amb relació a Catalunya. Cosa que és més important del que sembla, si més no per explicar-nos les raons de la malaltissa obsessió anticatalana que pateixen. Catalunya no *ÉS* Espanya, Catalunya *és* d’Espanya. No és pas el mateix, certament. El problema és que les possessions excessivament perllongades en el temps, a més de diluir la identitat posseïda dins la identitat posseïdora, fan creure a la primera que la seva existència no pot ser explicada si no és a través d’aquella que se li proclama superior. No hi fa res que aquesta proclamació sigui el fruit d’una victòria armada perquè, tard o d’hora, tota submissió –i la catalana no en seria una excepció– acaba essent percebuda per la resta del món com una declaració pública de la renúncia a exercir el dret a ser. Per sort, hi ha excepcions. Són aquelles identitats que, malgrat la força del seu botxí, es resisteixen a ser fagocitades. Catalunya n’és una. Catalunya no s’ha entregat mai plenament al seu posseïdor, no ha estat mai sotmesa del tot. Vençuda però no convençuda, no ha estat mai absolutament dominada. I és justament això el que Espanya no pot pair: que havent anorreat nacions, cultures i llengües remotes, no pugui acabar

---

¹ “Despullant-me encara”. *AVUI*, 7 d’octubre de 2001

d'una vegada per sempre amb la que, des d'un punt de vista cultural i lingüístic, sembla ser la nació més vulnerable de totes.

No hi fa res que l'Uruguai, Mèxic, Xile, Cuba o Perú siguin avui Estats independents, no hi fa res que els mitjans de comunicació d'aquestes antigues colònies hagin titllat de mentiders el monarca i el govern espanyols per afirmar que la llengua castellana mai no va ser imposada a ningú; tampoc no s'amoïna Espanya quan, des del Centre de Drets Humans Fray Bartolomé de las Casas² de Chiapas, li contesten que “La història va ser molt clara: no van ser els indígenes els que van travessar l'oceà per anar a conèixer el castellà. Cap indígena va ser consultat a veure si volia aprendre castellà. La colonització del castellà al continent es va fer a través del domini militar i econòmic, i mitjançant la força ideològica de la religió. Durant tres segles, va ser obligatori pertànyer al catolicisme i parlar castellà. Hi ha molts documents que testimonien les atrocitats que va cometre la Corona espanyola per aconseguir-ho.”³

Tot això, com dic, no té cap importància per a Espanya, no la té perquè la colonització espanyola a les terres d'ultramar ja és un fet consumat. El seu problema som nosaltres, els catalans. És la nostra existència el que no pot suportar. Així com l'amo no admet la presa de consciència de l'esclau, tampoc Espanya no admet la nostra negativa a deixar de ser qui som. I no l'admet perquè, per acceptar-nos, hauria de reconèixer que existim. I si existim, si els catalans existeixen, també existeix Catalunya. Però, és clar, com pot existir Catalunya dins d'Espanya si Catalunya no és Espanya? Com pot viure una identitat dintre d'una altra identitat? A quina de les dues identitats, arribat el cas, correspondria el dret de decidir per l'altra? No implicaria això el reconeixement d'un privilegi? I quin és el futur d'una convivència fonamentada en els privilegis d'una de les parts?

Desenganyem-nos, Espanya sap molt bé qui som. De fet, la rentada de cervell que ens ha practicat al llarg dels anys ha estat tan forta i persistent que sovint sembla saber-ho molt més ella que no pas nosaltres. I és que si hi ha un país al món que té clar que els catalans no som espanyols, aquest país és Espanya. La qual cosa ens porta a un dels aspectes col·laterals més interessants d'aquest Simposi: el silenci còmplice i la indiferència

---

² Bartomeu Casaus, no pas Bartolomé De Las Casas, segons JORDI BILBENY. *La descoberta catalana d'Amèrica. Una reflexió sobre la manipulació de la història*. Granollers: Edicions Gargot, 1999.

³ AVUI, 28 d'abril de 2001

mediàtica que la catalanitat de la descoberta d'Amèrica desperta no tan sols a Espanya sinó entre els mateixos catalans. Perquè, què hi faig jo aquí? ¿Què hi fa un escriptor ocupant el lloc d'un historiador? ¿No és als historiadors als qui correspon analitzar i debatre les proves documentals sobre l'apropiació espanyola de la descoberta catalana d'Amèrica? ¿No és curiós que la majoria d'historiadors catalans siguin tan reticents, malgrat les evidències, a desemascarar la gegantina farsa sobre la qual descansa bona part de la història d'Espanya? ¿No és curiosa tanta por a trencar l'ortodòxia políticament correcta?

Doncs bé, sembla mentida, tanta energia que hem consumit preguntant-nos si una imatge val més que mil paraules i no ens hem adonat que, sovint, si hi ha una cosa que diu molt més que mil paraules és el silenci, certs silencis. Perquè, on són els investigadors catalans de la història davant d'un debat com el que avui ens ocupa? ¿Què en pensen, de la usurpació que Espanya ha fet de la personalitat de bona part dels catalans que van descobrir Amèrica, i que alguns dels ponents d'aquest Simposi han denunciat públicament? ¿Quina opinió els mereix la manipulació espanyola d'aquest capítol de la història? ¿Els interessa o no els interessa la veritat? És possible que jo estigui equivocat, és clar. És possible que jo sigui un ingenu. Però, potser perquè sóc un ingenu, sempre havia cregut, i encara ho crec, que l'estudi de la història es fonamenta en la recerca de la veritat. Per això, com a català, sento vergonya aliena davant d'aquells polítics i investigadors catalans que lloen en privat les proves documentals relatives a la manipulació espanyola de la història però que s'amaguen cada cop que algú els demana que, consegüentment, facin pública la seva lloança. No diríeu que aquí hi ha alguna cosa que no encaixa?

Ben mirat, però, per què hauríem d'exigir als historiadors catalans allò que no som capaços d'exigir-nos a nosaltres mateixos? ¿Per què hauríem de ser intransigents amb els estudiosos de la història i benèvols amb aquell rostre que veiem cada dia reflectit al mirall quan ens llevem? ¿I si no fos només una bona part de la classe historiadora catalana la que s'amaga de dir en públic allò que confessa en la intimitat? ¿I si fos Catalunya en majúscules la qui té por de la veritat?

Amb la jubilació política del president Pujol, no solament arriba a la seva fi un capítol de la història de Catalunya, també es tanca una manera de fer política. Jo estic convençut que el judici de la història serà molt dur amb ella, serà molt dur perquè suposa el

malbaratament d'un temps preciós —gairebé un quart de segle— i un immens bagatge de renúncies indignes. Sé molt bé que, en termes històrics, 23 anys no són res, poca cosa més que una engruna en el procés dinàmic de la vida. Però també sé que només les bestioles, només els infants explotats pels adults, només els dissortats i els pusil·lànimes viuen d'engrunes o es conformen amb engrunes. Els darrers 23 anys de la història de Catalunya, aixoplugats sota la marquesina del possibilisme, són el paradigma de l'engruna. I l'engruna, certament, salva de la mort, però no sembla just que dels seus beneficis se'n pugui dir vida.

El possibilisme és l'eufemisme darrere el qual s'amaguen dos trets idiosincràtics de la naturalesa humana: la covardia i l'ambició. El covard té ànima d'esclau, l'ambiciós té un projecte personal. Al primer li sobra vergonya, el segon desconeix el significat d'aquesta paraula. De la suma de tots dos se'n diu ambigüitat. Fóra injust, això no obstant —a més de poc rigorós en un país democràtic—, responsabilitzar d'aquesta ambigüitat únicament el govern de Catalunya. Si la majoria dels catalans han donat el seu vot de confiança a aquest govern al llarg d'un quart de segle, alguna responsabilitat deuran tenir en les conseqüències que de la seva gestió es derivin. Doncs bé, l'ambigüitat en què s'ha mogut Catalunya aquests darrers anys ha estat percebuda per Espanya com el que veritablement és: la cançó de l'enfadós entonada per un poble que pidola indefinidament. En lloc de posar fi a l'espoli més descarnat d'Europa —el que Espanya practica a Catalunya amb la col·laboració entusiasta de les classes privilegiades catalanes—, els catalans acceptem amb resignació cristiana el nostre destí. Temorosos d'ofendre aquell que ens espolia, però masoquistament recompensats per la nostra doble condició de víctimes, ens lamentem primer de l'espoli i després de les engrunes. En aquest sentit, és ben eloqüent que tants anys de ser “decisius a Madrid” no hagin servit per alliberar Catalunya de la seva condició de colònia espanyola ni per retornar als catalans el respecte que tot poble ha de sentir per ell mateix.

Catalunya té por de la veritat, per això no la vol sentir, per això s'incomoda terriblement cada cop que apareix algú que l'enfronta amb les seves pròpies contradiccions. La veritat, ja sigui puntual o històrica, no s'ha fet per als porucs, no s'ha fet per als qui, tenint ànima d'infant, s'estimen més delegar les seves responsabilitats en ànimes madures. I és que la veritat, ja sigui per escoltar-la, manipular-la o reivindicar-la, requereix una fermesa que només l'autoestima ajuda a trobar. No és estrany, per tant,

que en el paradís de l'autoodi, la veritat faci més por que la mentida. Especialment quan la mentida té rang de norma i la veritat és al marge de la llei. D'acord amb això no és estrany que, com denuncia David Bassa en el seu treball per a aquest Simposi⁴, els mitjans de comunicació catalans, contradient el codi deontològic del periodisme, no facin cas de les aportacions que proven la catalanitat de la descoberta d'Amèrica. Convençuts que vivim en el millor dels mons possibles, governants, historiadors, periodistes i catalans en general, hem decidit en silenci que ja ens va bé aquesta virtualitat, que qui no es conforma és perquè no vol i que es pot viure molt més confortablement sota el paraigua de la norma, per injusta i falsa que sigui, que rebatent-la cada dia. És justament per aquesta mateixa raó que hi ha a Catalunya tants independentistes a cau d'orella i, en canvi, tan pocs que ho manifestin públicament; perquè protegits per la intimitat de la llar, sabedors que el que es diu en l'àmbit domèstic no genera compromís, tranquil·litzen la seva consciència amb proclames a partir de les quals ningú no els demanarà una acció conseqüent. En aquest sentit, el copet a l'esquena, el suport donat amb la boca petita, l'excusa per defugir el compromís, són el pa de cada dia en les qüestions nacionals de Catalunya. “És molt interessant el que esteu fent” —se senten dir aquells investigadors que presenten proves sobre la manipulació espanyola del descobriment d'Amèrica—, “no defalliu, seguiu endavant, ho esteu fent molt bé” —els encoratgen aquells que s'esvaeixen com un encanteri quan albiren la presència d'un periodista o quan se'ls proposa que col·laborin dient-hi la seva. Des d'un punt de vista humà, s'entén la seva actitud, el seu prestigi està en joc. Però, què es pot esperar d'una societat dins la qual la recerca de la veritat pot desprestigiar la carrera professional d'una persona? La por és humana, certament, però diu molt poc a favor de la societat en què viu el qui la pateix.

Ben mirat, la humanitat ha canviat molt poc. Canvien les formes, certament, però l'afany de poder roman intacte. Posseir, sotmetre, dominar... són afanys inherents a la condició humana. Encara hi ha tarannàs imperials, encara hi ha nacions que, incapaces d'assumir la seva insignificança, s'engrandeixen a costa d'altri. Espanya és una d'aquestes nacions. Res del que ha posseït al llarg de la història ho ha aconseguit per mitjà de la paraula; darrere de totes i cadascuna de les seves possessions —tant les que ja ha perdut com les

---

⁴ “Periodisme i història: ètica i rigor *versus* tergiversació”.

que, com Catalunya, encara li queden— s'amaga sempre una acció violenta, una acció de força, un sotmetiment. Això explica perquè mai no ha deixat de reescriure la història, perquè continua intentant netejar la seva imatge fent-nos creure que catalans, mexicans, peruans, etc., vam abandonar les nostres cultures i llengües per abraçar la cultura i la llengua de Castella convençuts que només així esdevindríem éssers humans veritablement universals.

Tot plegat ens porta a una nova forma de censura, a la més moderna, sibil·lina i perversa de les censure: l'autocensura. No cal que ningú ens adverteixi de quines coses no podem parlar, n'hi ha prou que les intuïm i que, alhora, vulguem conservar el nostre lloc de treball, per tal que l'autocensura funcioni. D'això se'n diu també llenguatge políticament correcte, és a dir, la forma verbal del pensament únic. I és aquest pensament únic el que explica la raó per la qual hi ha persones que, tot i l'interès que puguin tenir les seves aportacions a la societat, mai no apareixen en els mitjans de comunicació catalans. Els nostres mitjans de comunicació necessiten personatges, certament, però han de ser personatges tebis, ortodoxos, submisos amb l'ordre establert. Això explica perquè hi ha veus que apareixen setmanalment en els programes estrella de dues o tres emissores de ràdio i, en canvi, n'hi ha d'altres que no se senten mai. A Catalunya hi ha veus incòmodes, idees incòmodes, investigacions i reflexions incòmodes condemnades per l'autocensura a una difusió marginal. Una bona prova la tenim en aquest mateix Simposi, en el silenciament mediàtic que l'ha precedit i en el silenciament de què seran víctimes totes les ponències que en el seu decurs es presentin. I és lògic: perquè li hauria d'interessar a Espanya fer-se ressò de totes aquelles investigacions que posen en evidència la gran mentida sobre la qual ha basat la seva grandesa? ¿Perquè li hauria d'interessar al regionalisme català la difusió d'uns arguments destinats a despertar els catalans de la seva letargia? Si els primers no volen que sapiguem i els segons no volen saber, què ens queda?

Ens queda la voluntat de ser, ens queda la convicció de saber que ningú en aquesta vida no té dret a demanar-nos que deixem de ser qui som per convertir-nos en part d'un altre. Cal estar amatents, però, per no caure provincianament en el parany que ens paren les paraules d'aquells que la vida ha fornit de privilegis tot protegint-nos dels somriures de felicitat galdosa dels catalans que utilitzen el nom de Catalunya per a la consecució inconfessable dels seus projectes personals. "El futur serà català o talibà" va dir l'expres-

sident nord-americà Bill Clinton a Barcelona, català com a sinònim de respecte per les diferències i talibà com a exemple de pensament únic. Aquest missatge fa de bon escoltar, certament, quina llàstima que no sigui l'autèntic missatge. El de debò s'amaga darrere d'unes altres paraules, aquelles en què ens qualifica de bons perquè, segons ell, hem dit “no al separatisme i al terrorisme”. Ves per on, com fan el nacionalisme espanyol i els seus col·laboradors catalans, Clinton associa —i fa que, sense adonar-nos-en, nosaltres ho associem també— el dret a la plena sobirania de tot poble adult amb la violència i el terrorisme. És així com s'instal·la dins nostre un complex de culpa que ens fa creure que la reivindicació pacífica i democràtica d'un dret tan legítim com la llibertat constitueix un acte de violència contra aquells que te la neguen. Hauríem de preguntar-nos, això no obstant, què hi ha més violent que la negació del dret a ser? Té gràcia que sigui l'expresident dels Estats Units, un país que dos segles enrere va lluitar aferrissadament per la consecució d'aquest dret, qui pretengui alligonar els catalans sobre els avantatges de la submissió a un altre país; té gràcia que siguin precisament els qui gaudeixen d'estructures d'Estat els qui blasmen aquells que malden per tenir-les; té gràcia que els qui estan a favor de la reunificació d'Irlanda neguin el dret a la reunificació de Catalunya i d'Euskal Herria; és, si més no curiós, que el món estigui en mans d'aquells que han fet de la sobirania dels pobles un club privat reservat per a identitats privilegiades.

Catalunya és un país de reduïdes dimensions, és cert. Però un món que es prea d'haver-se distanciat evolutivament dels seus orígens no pot mesurar el dret d'un poble a ser reconegut en funció dels quilòmetres quadrats que abasta i del nombre d'habitants que té. Catalunya va crear el primer Parlament d'aquest continent; ningú, per tant, no té prou autoritat moral per donar-li lliçons de democràcia. De Catalunya partiren els vaixells que descobriren Amèrica i catalans eren els mariners que els comandaven. Catalunya, en qualitat de nació vençuda, no s'ha vist només espoliada per Espanya, també ha vist usurpada la seva personalitat en tots els àmbits de la vida en què ha excel·lit. És així com els catalans que en el camp de les ciència, de l'art, de l'intel·lecte o de l'esport han esdevingut referents per a la humanitat, han vist espanyolitzada la seva identitat i espanyolitzades les seves fites.

Catalunya ha d'entendre que només aquells pobles que, tot respectant els altres, senten respecte per ells mateixos, acaben guanyant-se el respecte de la història. A nosaltres

correspon decidir quin ha de ser el paper de Catalunya en el concert de les nacions: un poble amb veu i vot o un poble emmudit que escolta impotent les decisions que els altres prenen sobre les coses que l'afecten? Qui per por o per covardia accepta com a pròpia la identitat d'un altre, hauria de saber que, tàcitament, està acceptant també el seu destí.

Víctor Alexandre